

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINI BOSHQARISHNING SAMARALI USULLARINI MAMLAKATLARARO TAQQOSLASH

Kaliknazarova Gulayim Kaniyazovna

Berdaq nomidagi davlat universiteti "Pedagogika va psixologiya" kafedrası.

PhD v.v.b dotsenti.

Nazarov Sulaymon

Berdaq nomidagi davlat universiteti "Pedagogika va psixologiya" fakulteti talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15305541>

Annotatsiya. Maqolada maktabgacha ta'lim sifati haqida so'z boradi. Ushbu tadqiqotning dolzarbligi maktabgacha ta'lim muassasasini tashkil etish va boshqarish muammolarining bugungi kun tartibida ekanligi bilan asoslanadi, chunki boshlang'ich sinflarda bolalarning ta'limi yaxshi yo'lga qo'yilganda yuqori sinflarda ijobiy natijalarga erishish mumkinligi aniq. Maqolaning maqsadi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatini tahlil qilish va batafsil tavsiflashdan iborat bo'lib, ular har xil, ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'ziga xos jihatlari bor, bu o'quv ishlarini tashkil etishda bir qator qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Mutaxassislar tayyorlash davlat dasturida ta'lim tizimi va uni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgani bilan maktabgacha ta'lim muassasasini tashkil etish va boshqarish usullari belgilab berilgan. Maqolada ko'rsatilgan muammoni o'rganish natijasida olingan amaliy natijalar maktabgacha ta'lim muassasasini tashkil etish va boshqarishda yordam berishi mumkin. Maqolada maktabgacha ta'lim orqali bolalarni yetuk, ma'naviy barkamol, estetik va jismonan barkamol etib tarbiyalash bugungi kunda davlat siyosati darajasidagi masalalardan biri ekanligi qayd etilgan.

Kalit so'zlar: boshqaruv, rejalashtirish, tashkil etish, faoliyat, imkoniyat, xususiy toifalar, tashkilot, yetakchilik, nazorat, samaradorlik, ta'lim sifati, bilim, xabardorlik.

CROSS-COUNTRY COMPARISON OF EFFECTIVE METHODS OF MANAGING PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

Abstract. The article discusses the quality of preschool education. The relevance of this study is justified by the fact that the problems of organizing and managing preschool educational institutions are on the current agenda, since it is clear that when children's education is well-organized in primary grades, positive results can be achieved in higher grades. The purpose of the article is to analyze and describe in detail the attitude of students to learning, which is different, especially for primary school students, has its own specifics, which creates a number of

difficulties in organizing educational work. The state program for training specialists defines methods of organizing and managing preschool educational institutions, with special attention to the education system and its development. The practical results obtained as a result of studying the problem specified in the article can help in organizing and managing preschool educational institutions. The article notes that raising children to be mature, spiritually, aesthetically and physically perfect through preschool education is one of the issues at the state policy level today.

Keywords: management, planning, organization, activity, opportunity, private categories, organization, leadership, control, efficiency, quality of education, knowledge, awareness.

МЕЖСТРАНОВОЕ СРАВНЕНИЕ ЭФФЕКТИВНЫХ МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ ДОШКОЛЬНЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ

Аннотация. В статье рассматривается качество дошкольного образования.

Актуальность данного исследования обосновывается тем, что проблемы организации и управления дошкольными образовательными учреждениями сегодня стоят на повестке дня, поскольку очевидно, что при хорошей организации обучения детей в начальных классах можно добиться положительных результатов и в старших классах.

Цель статьи – проанализировать и подробно описать отношение учащихся к учебе, которое различно, особенно у учащихся младших классов, и имеет свою специфику, что создает ряд трудностей при организации учебно-воспитательной работы.

Государственная программа подготовки специалистов определяет методы организации и управления дошкольными образовательными учреждениями, особое внимание в ней уделяется системе образования и ее развитию. Практические результаты, полученные при изучении представленной в статье проблемы, могут помочь в организации и управлении дошкольным образовательным учреждением. В статье отмечается, что воспитание детей зрелыми, духовно, эстетически и физически совершенными посредством дошкольного образования является сегодня одной из задач на уровне государственной политики.

Ключевые слова: управление, планирование, организация, деятельность, возможность, частные категории, организация, лидерство, контроль, эффективность, качество образования, знания, осведомленность.

Adabiy sharh. Ilmiy adabiyotlarda ta'limni boshqarishda menejmentning umumiy xususiyatlari ko'rsatilgan:

1. Boshqaruv – har qanday muassasada odamlar mehnatining maqsadga muvofiqligi va tashkil etilishini ta'minlovchi sub'ektlar faoliyati. 2. Har qanday ijtimoiy tashkilotni boshqarish ushbu tashkilotni yaratish, tashkil etish, faoliyat yuritish va rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi mumkin. 3. Boshqaruv to'rtta boshqaruv harakati orqali amalga oshiriladi: rejalashtirish, tashkil etish, yo'naltirish va nazorat qilish. 4. Har qanday sohada menejment maqsadga yo'naltirilgan, tizimli, bashorat qilinadigan, davriy bo'lsa samarali bo'lishi mumkin. 5. Menejment quyidagi talablarga javob bersa, har qanday faoliyat sohasida samarali bo'lishi mumkin: a) boshqaruv mexanizmi ob'ektning murakkabligi va sub'ekt imkoniyatlariga mos keladi; b) yetarli resurslar (vaqt, boshqaruv yechimlari va h.k.) mavjudligi; v) mezonlar to'g'ri tanlangan; g) yaxshi rivojlangan teskari aloqa tizimiga ega; d) inson omilini hisobga olish va hokazo 6. Har qanday ijtimoiy tashkilotni boshqarish boshqaruv funktsiyalari, tashkiliy tuzilmalar va tashkiliy mexanizmlar orqali to'liq loyihalashtirilishi, tavsiflanishi va amalga oshirilishi mumkin.

Asosiy qism. (Metodologiya, natijalar). Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilish bolalarni yetuk, ma'naviy barkamol, estetik va jismonan barkamol etib tarbiyalashda davlat siyosati darajasidagi masalalardan biridir. Maktabgacha ta'limdagi pedagogik jarayon pedagogik faoliyat ta'sirida maqsadga yo'naltirilgan, tashkiliy jihatdan shakllangan va mazmunga boy tizimdir. Bu tizimni boshqarishning yangi usullarini izlash va sifatini oshirish, o'quv jarayonini zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlash, uni ma'naviy yangilash, tarkibiy-texnik va texnologik jihatdan qayta qurish kabi chora-tadbirlar muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Har tomonlama yetuk shaxsni shakllantirish muammosining ko'p qirrali va murakkabligi uning zamonaviy ta'lim nazariyasi va amaliyoti uchun ahamiyatini ko'rsatadi. Chunki bu vazifani o'qituvchilarning mahorati, ularning yetukligi, chuqur kasbiy bilimi, ko'nikma va malakalari, maxsus bilimlarisiz amalga oshirib bo'lmaydi. Shu munosabat bilan ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish muhim ahamiyatga ega. Bu esa maktabgacha ta'lim tizimida nazariy bilimlar bilan birga zamon talablariga javob beradigan, xalqaro andozalar asosidagi mutaxassislarni tayyorlash zaruriyatini keltirib chiqarmoqda. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilishning asosiy shartlaridan biri – yuksak ma'naviyatli, insoniy fazilatlarga ega bo'lgan, yetuk kadr sifatida faoliyat yuritadigan yetuk kadrlar avlodini tarbiyalashdan iborat. Zamonaviy dunyoning bu talabi maktabgacha ta'lim muassasasidan o'quvchilarni axloqiy va ma'naviy yetuk insonlar qilib tarbiyalash vazifasini bajarishni talab qiladi. Maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlari va o'qituvchilari oldida turgan eng muhim vazifalardan biri bu erkin fuqarolik ruhini, erkin shaxsni shakllantirishdir.

Ya'ni, o'z huquqini tan olgan, o'z kuch va imkoniyatlarini anglagan, tevarak-atrofdagi voqea va hodisalarga mustaqil munosabatda bo'lgan, shu bilan birga o'z shaxsiy manfaatlarini mamlakat va xalq manfaatlaridan kelib chiqqan holda quruvchi erkin shaxs. barkamol insonlarni tarbiyalash zarur. Shu ma'noda komil insonni tarbiyalash, eng avvalo, pedagoglardan katta mahorat va mas'uliyat talab qiladi.¹

O'qituvchilik va ustozlik san'ati uchun tayyor namuna yoki namuna yo'q. Bu san'atni egallash uchun katta kuch, ijodkorlik va ko'p yillik tajriba talab etiladi. Maktabgacha ta'lim tizimining pedagogik-psixologik asoslari, davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etishning pedagogik shartlari va ularning muqobil turlari, maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etishning huquqiy va me'yoriy asoslari, korrupsiyaga qarshi ta'lim mazmuni, boshqaruv va jahon tajribasi va uni ta'lim jarayoniga tatbiq etish texnologiyalarini ishlab chiqish jadallashib bormoqda.

Toshkentda yosh bolalarni tarbiyalash va tarbiyalash masalalariga bag'ishlangan Butunjahon konferensiyasi bo'lib o'tdi. 15 noyabr kuni mazkur anjumanda O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ishtirok etdi.

Anjuman 2030-yilgacha maktabgacha ta'lim bo'yicha dunyoda siyosatni belgilash va bu borada xalqaro hamkorlikni kengaytirishga qaratilgan. Unda YUNESKO Bosh direktori Odri Azul, 150 ga yaqin davlatdan vazirlar va vakillar, xalqaro tashkilotlar mutasaddilari ishtirok etmoqda.

Ilgari mamlakatimizda maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish darajasi 27 foizga kamaydi.

Bog'chalarda zamonaviy qo'llanmalar yo'q edi, binolar ta'mirlandi.

Shu bois davlatimiz rahbari bu bo'g'inga alohida e'tibor qaratib, barkamol avlodni voyaga yetkazish siyosatini aynan yoshlikdan belgilab berdi. O'zbekiston Prezidentining 2017-yil 30-sentabrdagi qaroriga muvofiq Maktabgacha ta'lim vazirligi tashkil etildi. Bog'chalarni qurish va ta'mirlash, ta'limning ilg'or uslub va metodikasini joriy etish borasida katta ishlar boshlandi.

Sanoatni rivojlantirish uchun xususiy sektorning kirib kelishi uchun ham imkoniyat bor edi. Har bir tarbiyalanuvchi uchun davlat byudjeti hisobidan subsidiyalar belgilandi. O'lis va chekka hududlarda minglab oilaviy bolalar bog'chalari tashkil etildi.

¹ Bredekamp, S. (1986b). Erta bolalik dasturlarini akkreditatsiya qilish uchun maktabgacha yoshdagi bolalarni kuzatish shkalasining ishonchliligi va asosliligi.

Natijada keyingi yillarda maktabgacha ta'lim muassasalari soni 6 barobarga ko'paydi.

Pedagog va tarbiyachilar soni ham 3 barobarga oshib, 160 ming nafarga yetdi. Shunday qilib, bog'cha yoshidagi 2 million 800 ming nafar boladan 2 million nafari maktabgacha ta'lim bilan qamrab olindi. Davlatimiz rahbari ta'lim tizimidagi uzluksizlik masalasiga ham to'xtaldi.

Yurtimizdan yetishtirilgan

“Mamlakatimizda uchinchi uyg'onish davrini barpo etish, uni milliy g'oya darajasiga ko'tarish masalasini o'z oldimizga strategik vazifa sifatida qo'ymoqdamiz. Bilamizki, maktabgacha ta'lim va maktab ta'limi, oliy ta'lim tizimi va ilmiy-madaniy muassasalar kelajak Uyg'onish davrining to'rtta uzluksiz halqasi. – dedi prezident

- Bu borada milliy tajriba va jahondagi ilg'or yutuqlarni uyg'unlashtirish ustida ish olib borilmoqda. Buni izchil davom ettirgan holda, 2025-yilda bolalarni maktabgacha ta'lim muassasalari bilan qamrab olish darajasini 80 foizga yetkazish rejalashtirilgan. Buni hisobga olgan holda boshqa ilg'or mamlakatlar bilan solishtirganda men

Maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish, rejalashtirish va tashkil etish tufayli ta'lim tashkiloti jamoasi a'zolarining sa'y-harakatlarini samarali birlashtirish uchun zarur, ammo etarli bo'lmagan sharoitlar yaratiladi. Amaliyotdan ma'lumki, odamlarning haqiqatda qilayotgan ishlari har doim ham ularga qo'yilgan rasmiy talablarga mos kelavermaydi. Ijtimoiy tashkilotlarning o'ziga xos xususiyati shundaki, ularning bir qismi bo'lgan odamlar o'z sabablariga ega va o'z oldiga maqsad qo'ya oladilar.² Ular biror narsa qilishni va shunga muvofiq harakat qilishni xohlashlari yoki xohlamasliklari mumkin. Odamlar tashkilotga kelganlarida, ular o'z manfaatlarini amalga oshirishga imkon berishini xohlashadi. Agar bu sodir bo'lmasa, ular tashkilotni tark etadilar yoki o'z salohiyatlari va iste'dodlarini to'liq safarbar etmaydilar.

Agar qo'shma faoliyat yaxshi rejalashtirilgan va tashkil etilgan bo'lsa, ijrochilar bu jarayonga moslashishni talab qiladigan ichki va tashqi shartlar, agar ular buni o'zgartirmaguncha, uni nima, qaerda va qanday qilishni bilganlaridagina muvaffaqiyatli bo'ladi. Ushbu o'zgarishlar rejalashtirilgan harakatlarning amalga oshirilishiga tahdid solishi yoki aksincha, yangi imkoniyatlarni ochishi mumkin.³

Bo'layotgan o'zgarishlarga rahbariyatning o'z vaqtida munosabati va buning uchun u bu haqda ma'lumotga ega bo'lishi kerak.

² Erta bolalik tadqiqotlari choraklik, 1(2), 103-118

³ Bolalar //O'rta Evropa ilmiy byulleteni. – 2021. – T. 10

Bunday ma'lumotlarni oling va nazorat deb ataladigan ishlarni bajaring, bu jarayonga tuzatishlar kiritish zarurligini aniqlash uchun maxsus boshqaruv harakatini amalga oshirish kerak.

Menejment eng muhim komponent bo'lib, u holda u ishlay olmaydi, chunki boshqaruv qismi qayta aloqaga ega bo'ladi. Nazorat menejmentning "aniq ko'zi" bo'lib, o'zgarishlar haqida juda ta'sirli ko'rinadi. Rejalashtirish, tashkil etish va boshqarish orqali bu o'zgarishlarga munosabat. Natijada, boshqaruv sxemasi yopiladi. Rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish va nazorat qilish murakkab tuzilishga ega va u boshqa ko'plab ishlardan iborat. Masalan, u rejalashtirish, vaziyatni tahlil qilish, prognozlash, maqsadni belgilash, samaradorlikni baholash, ish rejasining har qanday variantini tanlash to'g'risida qaror qabul qilish, etikani o'z ichiga olishi mumkin. Boshqaruv ostidagi xodimlarga topshiriqlar berish, jamoaviy vaziyatni tahlil qilish, bo'ysunuvchilarning ishini baholash, mukofotlash va jazolash to'g'risida qaror qabul qilish, xodimlarni xabardor qilish, nizoli vaziyatlarni hal qilish va ko'zda tutish. Ta'lim tashkilotini boshqarishda bitta emas, balki ko'plab boshqaruv toifalari mavjud. Bu toifalar ierarxik tuzilishga ega - umumiy kiritilgan xususiy toifalarga nisbatan. Masalan, ta'lim tashkilotidagi o'quv jarayoni boshlang'ich va umumiy o'rta ta'limni rejalashtirish umumiy toifadagi boshqaruv, tashkilot, etakchilik va nazorat toifalari ajratiladi. Bu toifalar, o'z navbatida, murakkab tuzilishga ega.

Masalan, boshqaruv guruhidagi boshlang'ich ta'lim va ayrim sinflar, fanlar, tashkilot toifalari, etakchilik va nazoratni o'rganishni rejalashtirish farqlanadi.

Boshqaruv jarayonida, shu bilan birga, turli boshqaruv guruhlari ishi ko'paytiriladi.

Kimdir mashg'ulot jadvaliga tuzatishlar kiritadi, kimdir ishni o'qituvchi nazorat qiladi, kimdir pedagogik kengashning ish rejasini muhokama qilishi mumkin. Bu nafaqat hukmron sinfning, balki ko'pgina boshqaruv sub'ektlari uchun ham xabardor bo'lmagan kuzatuvchidir.

Ammo ta'lim tashkilotining rahbari boshqaruvning yaxlitligi uchun javobgardir, bu toifalarni yaratishi va ularning har birini nazorat qilishi kerak.

Masalan, agar ta'lim tashkilotining moddiy-texnik bazasi mukammal bo'lsa, boshqa ta'lim tashkilotlaridagi o'qituvchilarni qo'shimcha mablag'lar hisobidan moliyalashda u ushbu imtiyozlarning barchasidan mahrum bo'lgan, garchi u nisbatan yuqori ish haqi to'lashi mumkin bo'lsa ham, ta'lim sifati oddiy ta'lim tashkilotiga qaraganda yuqori bo'lishini ta'minlaydi. Ammo muammo shundaki, har bir ta'lim tashkilotining o'z imkoniyatlari mavjud, ulardan qanchalik to'g'ri foydalaniladi.

Boshqaruv sifatini baholash ushbu savolga javobga bog'liq.

Menejment o'z missiyasiga muvofiq foydali natijalarga erishish uchun imkoniyatlarga to'la, ulardan foydalanishni ta'minlashi kerak. U bu vazifani qanchalik yaxshi bajarsa, u shunchalik samarali bo'ladi.

Boshqaruv samaradorligiga erishiladi va erishiladi, biz samaradorlik o'rtasidagi munosabatni aks ettiruvchi xususiyatni tushunamiz.

Bunday ta'rif faoliyat va rivojlanishni boshqarish bilan bog'liq boshqaruvga nisbatan ham foydalanish mumkin. Ammo bu holatlarning har biri boshqacha natijalar va turli xarajatlarni hisobga olish kerak. Ta'lim tashkiloti - bu o'zi uchun ta'lim sifatini iloji boricha yuqori bo'lishini ta'minlashi mumkin (bu yuqori samaradorlik va faoliyatni boshqarishni ko'rsatishi mumkin), lekin shu bilan birga ob'ektiv ravishda yangiliklarni o'zlashtirish va o'z salohiyatini kuchaytirish uchun ta'limning mavjud imkoniyatlaridan foydalanmasligi mumkin. Bu ta'lim tashkiloti rivojlanishni boshqarishning past samaradorligini ko'rsatadi. Ta'lim faoliyatining turli jihatlari, o'qitish mazmuni, shakllari va usullari, moddiy-texnik bazasi, kadrlar tarkibi va tavsifi ko'rsatkichlar yig'indisi bilan belgilanadigan ta'lim sifati to'g'risida yoshlar o'rtasida xabardorlikni rivojlantirish. Muxtasar qilib aytganda, ECEC ishlab chiqilgan siyosat va dastur kontekstini muhokama qilishda, jamiyatda sodir bo'lgan keskin ijtimoiy va demografik o'zgarishlarga hali to'liq javob bermaydigan juda tarqoq etkazib berish tizimining rivojlanishiga ko'plab omillar yordam berdi.

Qolaversa, Qo'shma Shtatlar bolalar rivojlanishi bo'yicha keng qamrovli va qat'iy tadqiqotlari bilan dunyoga mashhur. Shu nuqtai nazardan, bir tomondan, bola rivojlanishi va bolaning farovonligiga oid bilimlar holati, ikkinchi tomondan, milliy ECEC siyosatida aks ettirilgan davlat siyosati munosabati o'rtasida qanchalik katta tafovut mavjudligi yanada hayratlanarli. Amerika jamiyati uzoq vaqtdan beri ayollarga va ularning to'g'ri rollariga, hukumat va oilaga va ularning munosib rollariga bo'lgan munosabatida qarama-qarshi bo'lib kelgan. Ushbu keskinlik ECEC siyosatiga oid munozaralarda qayta-qayta paydo bo'ladi. Kambag'al yolg'iz onalar uydan tashqarida ishlashlari kutilmoqda va juda boshqacha haqiqatga qaramay, o'rta sinf onalar uyda qolishi kerak deb hisoblaydiganlar ko'p. Oilaning o'zini-o'zi ta'minlash maqsadi va ayollarning o'z farzandlari va oilasini tarbiyalashdagi mas'uliyati o'rtasidagi ziddiyat hal qilinmagan va muntazam ravishda davlat siyosati muhokamasiga kirib boradi. Hukumatning bolalar tarbiyasidagi ishtiroki hali ham ba'zilar tomonidan o'z fuqarolarining shaxsiy hayotiga tajovuz sifatida qaralmoqda. Bolalarga g'amxo'rlik va erta ta'lim alohida, tarixiy jihatdan rivojlangan va hali ham yaxshi birlashtirilmagan.

Yuqori sifatli erta bolalik davridagi parvarish va ta'lim bolalar uchun foydali bo'lishi mumkinligini ko'rsatadigan tadqiqotlarga qaramasdan, tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, Qo'shma Shtatlardagi bolalarning aksariyati past sifatli parvarishlarga joylashtirilgan, ularning ba'zilar bolalarning uzoq muddatli rivojlanishiga zarar etkazishi mumkin (NICHD, 1998). Amerika Qo'shma Shtatlari uchun ushbu mamlakat eslatmasi OECDning erta bolalik davridagi ta'lim va parvarish siyosatining tematik sharhi mahsulotidir. ⁴ Ko'rib chiqish loyihasi OECD Ta'lim qo'mitasi tomonidan 1998 yil mart oyida umrbod ta'limni hamma uchun haqiqatga aylantirish bo'yicha 1996 yilgi vazirlar yig'ilishidan keyin boshlangan. Iqtisodiy hamkorlik va hamkorlik tashkilotiga a'zo mamlakatlarning ta'lim vazirlari o'z bayonotlarida erta bolalar ta'limi va g'amxo'rlikidan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash hamda erta bolalikni ta'minlash sifatini oshirish maqsadlariga katta ustuvorlik berdilar (OECD, 1996). Oilalar bilan hamkorlikda har ikkalasi ham umrbod ta'lim asoslarini mustahkamlashning markaziy jihatlari hisoblanadi. ⁵ Sharhning maqsadi OECDning barcha mamlakatlarida erta bolalar ta'limi va parvarishi bo'yicha siyosatni ishlab chiqishni yaxshilash uchun xalqaro ma'lumotlarni taqdim etishdan iborat.

2. AQSH 1998-2000 yillar oralig'ida ko'rib chiqishda ishtirok etgan 12 ta davlatdan biridir. Boshqa davlatlar: Avstraliya, Belgiya, Chexiya, Daniya, Finlyandiya, Italiya, Niderlandiya, Norvegiya, Portugaliya, Shvetsiya va Buyuk Britaniya. Bu mamlakatlar turli xil ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy kontekstlarni, shuningdek, yosh bolalarni tarbiyalash va ularga g'amxo'rlik qilish bo'yicha turli xil siyosat yondashuvlarini taqdim etadi.

3. Ko'rib chiqish doirasi tug'ilishdan boshlab majburiy maktab yoshigacha bo'lgan bolalarni, shu jumladan boshlang'ich maktabga o'tishni qamrab oladi. Bolalarning hayotning birinchi yillarida nimani boshdan kechirishlarini tahlil qilish uchun ko'rib chiqish keng, yaxlit yondashuvni qabul qildi. Tadqiqotning diqqat markazida nafaqat erta bolalik siyosati va ta'minoti, balki bolalarning erta ta'lim olishi va rivojlanishiga ta'sir qiluvchi oilalar, jamoalar va boshqa kontekstual omillarning roli ham ko'rib chiqiladi. Xususan, sharh quyidagi sohalarda siyosatni ishlab chiqishga e'tibor qaratgan holda sifat, foydalanish imkoniyati va tenglik bilan bog'liq muammolarni o'rganadi:

tartibga solish; kadrlar bilan ta'minlash; dasturchi. tarkibi va amalga oshirish; oilani jalb qilish va qo'llab-quvvatlash; moliyalashtirish va moliyalashtirish.

⁴ Troyan A.N. Maktabgacha ta'limni boshqarish: darslik. - M.: Sfera TC, 2005. (Qo'llanma)

⁵ Novikova G.P. Zamonaviy maktabgacha ta'limni boshqarish shartlar: Maktabgacha ta'limni boshqarish uchun qo'llanma. - M.: Ventana-Graf, 2007 yil

4. Ko'rib chiqish jarayonining bir qismi sifatida har bir mamlakat intensiv amaliy tashrif uchun ko'rib chiqish guruhiga mezbonlik qiladi. Har bir mamlakatga tashrif buyurgandan so'ng, OECD qisqacha Davlat eslatmasini ishlab chiqadi, unda asosiy materiallar va ko'rib chiqish guruhining kuzatishlari jamlangan. AQSh uchun ushbu hisobot Iqtisodiy hamkorlik va hamkorlik tashkilotining yakuniy qiyosiy hisobotiga kiritiladigan qo'shimchalardan biri bo'lib, ko'rib chiqishda ishtirok etayotgan barcha 12 mamlakatda ECEC (erta bolalik ta'limi va parvarishi) siyosatini ko'rib chiqish va tahlil qilishni ta'minlaydi.

AQSh Ta'lim Departamenti, Ta'limni tadqiq qilish va takomillashtirish idorasi (OERI) AQSh Sog'liqni saqlash va aholiga xizmat ko'rsatish departamenti, rejalashtirish va baholash bo'yicha kotib yordamchisi idorasi (ASPE) va Bosh boshlash byurosi bilan hamkorlikda. Tashrif davomida jamoa uch xil shtat - Kolorado, Shimoliy Karolina va Ogayo shtatlarida ECEC siyosati va amaliyoti bilan shug'ullanadigan ko'plab asosiy aktyorlar va Vashingtondagi federal hukumat departamentlari va milliy professional tashkilotlar vakillari bilan uchrashdi. Jamoa Kolorado, Shimoliy Karolina va Ogayoda 0 dan 6 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun erta bolalik dasturchilari va xizmatlarining ko'plab misollarini kuzatish imkoniga ega bo'ldi.

1 Erta bolalik tashkilotlari yosh bolalar hayotini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Tug'ilgandan 5 yoshgacha bo'lgan davr bolaning miya rivojlanishi, ijtimoiy-emotsional o'sishi va kognitiv qobiliyatlari uchun juda muhimdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yuqori sifatli erta ta'lim va g'amxo'rlik olgan bolalar maktabda va hayotda yaxshi natijalarga erishadilar.

Erta bolalik tashkilotlari bolalarning umumiy rivojlanishini kuchaytiradigan, kashf qilishlari va o'rganishlari mumkin bo'lgan tarbiyaviy muhitni ta'minlaydi.

2 Har bir bolaning qobiliyatidan qat'i nazar, muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan yordamni olishda maxsus ta'lim tashkilotlari muhim rol o'ynaydi. Ushbu tashkilotlarda turli xil ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar bilan ishlash uchun tayyorlangan maxsus o'qituvchilar va terapevtlar ishlaydi. Ular har bir bolaning o'ziga xos kuchli va muammolariga javob beradigan shaxsiy ta'lim rejalarini ishlab chiqadilar.

3 Yuqori sifatli erta bolalar tashkilotlari rivojlanishga mos keladigan ta'lim va g'amxo'rlikni ta'minlashga ustuvor ahamiyat beradi. Ular dalillarga asoslangan amaliyotlarga amal qiladilar va doimiy takomillashtirishga intilishadi. Sifatli ta'lim va g'amxo'rlik bolalarning rivojlanish bosqichlariga erishish va ularni akademik muvaffaqiyatga tayyorlash uchun tegishli yordam olishini ta'minlaydi.

Ushbu tashkilotlar xavfsiz va oziqlantiruvchi muhitni ta'minlashdan tashqarida. Ular yosh bolalarning o'ziga xos ehtiyojlarini qondirish uchun o'zlarining o'quv dasturlarini puxta ishlab chiqadilar. O'quv dasturi bola rivojlanishi bo'yicha so'nggi tadqiqotlarga asoslangan bo'lib, turli qiziqarli va yoshga mos tadbirlarni o'z ichiga oladi. O'quv dasturi sensorli o'yinlardan boshlang'ich savodxonlik va hisoblash qobiliyatlarigacha bo'lgan yaxlit rivojlanishni qo'llab-quvvatlash uchun ko'plab sohalarni qamrab oladi.

Bundan tashqari, samarali erta bolalik tashkilotlari individual ta'limning muhimligini tushunishadi. Ular har bir bolaning o'ziga xosligini va turli kuchli tomonlari va rivojlanish sohalariga ega ekanligini tan olishadi. Shuning uchun ular har bir bolaning ehtiyojlarini qondirish uchun o'zlarining o'qitish strategiyalarini moslashtiradilar va ularning rivojlanishi uchun zarur yordamni olishlarini ta'minlaydilar.

4 Yuqori sifatli dasturlarni amalga oshirish uchun erta yoshdagi o'qituvchilarning malakasi va tayyorgarligi juda muhimdir. Samarali tashkilotlar o'z xodimlarining yosh bolalarning noyob ehtiyojlarini qondirish uchun malaka, bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishini ta'minlaydi. Ular o'qituvchilarning malakasini oshirish uchun doimiy ravishda malaka oshirish imkoniyatlarini taqdim etadi.

Ushbu tashkilotlar o'z xodimlari uchun uzluksiz o'rganish va o'sish muhimligini qadrlashadi. Ular eng so'nggi tadqiqotlar va erta bolalik ta'limining ilg'or tajribalariga qaratilgan kasbiy rivojlanish dasturlariga sarmoya kiritadilar. Pedagoglar seminarlar, konferentsiyalar va treninglar orqali o'z bilimlarini kengaytirishlari va o'qitish usullarini takomillashtirishlari mumkin.⁶

5 Yuzlab tadqiqotlar bo'yicha to'plangan tadqiqotlar erta bolalik davrida sifatli parvarish va ta'limning bolalarning keyingi o'qishi, maktabdagi muvaffaqiyati va ijtimoiy rivojlanishi uchun afzalliklarini ko'rsatadi. Erta ta'lim imkoniyatlarini taqdim etish qiymatini e'tirof etgan holda, so'nggi yillarda ko'plab davlatlar erta bolalarga g'amxo'rlik va ta'limni kengaytirdilar.

Meksikada so'nggi 5 yil ichida maktabgacha yoshdagi bolalarPortugaliya maktabgacha ta'limda o'quv dasturlarini ishlab chiqishni monetarlashtirish va nazoratini o'z zimmasiga oldi (2006). Innovatsiyalar va o'quv dasturlarini ishlab chiqish bo'yicha Bosh direktorat Oporto universitetini 20 ta bolalar bog'chalari bilan o'quv dasturlari ko'rsatmalaridan qanday foydalanilganligi bo'yicha amaliy amaliyot sifati to'g'risida ma'lumot to'plash uchun amaliy

⁶ Kamilova G. Maktabgacha talimda ekologik tarbiyani tashkil etishda integrativ tashkil etish //TsENTR NAUCHNYYX PUBLIKATSIY (buxdu. uz). – 2020. – T. 1. – №. 1.

tadqiqot o'tkazish uchun yolladi. Tadqiqot natijalari amaliydir: ular ko'proq yordamchi materiallarni, bolalar va ularning o'quv muhitini baholash usullari bo'yicha o'qituvchilar uchun trening mashg'ulotlarini, ko'proq hujjatlashtirishni va boshlang'ich ta'limning birinchi bosqichiga o'tishni osonlashtiradigan strategiyalarni talab qiladi; va ular maqsadli sohalarni eksperimental fan, yozish qobiliyatlari va matematika sifatida aniqlaydilar.

So'nggi o'n yilliklarda maktabgacha ta'lim tizimida tub o'zgarishlar ro'y berdi, ta'lim jarayonining ushbu bosqichida o'qitish, tarbiyalash va ta'lim sifatini oshirish va maktabgacha yoshdagi bolalar uchun milliy o'quv dasturini qayta ko'rib chiqish tashabbuslari amalga oshirilganligi haqida qiziqarli misol keltirilgan. Meksikada 2000 va 2006 yillar oralig'ida - maktabgacha ta'limni kengaytirish, sifatni yaxshilash va o'quv dasturlarini isloh qilish.

Maktabgacha ta'limni kengaytirish Meksikadagi barcha ota-onalarga maktabgacha yoshdagi bolalarini (3, 4 va 5 yosh) maktabgacha ta'lim muassasalariga yuborish majburiyatini o'z ichiga oladi, maqsadli sanalar 2004, 2005 va 2008 yillarga mo'ljallangan 5 yoshli, 4 va 3 yoshli bolalarni 100 foiz qamrab oladi. Sifatni yaxshilash tashabbusi Meksika xalq ta'limi tizimidagi maktabgacha ta'lim muassasalari va maktablarni tanlash uchun qo'shimcha mablag'lar taqdim etuvchi yirik dasturchining bir qismi edi. Nihoyat, o'quv dasturi islohoti 3 yoshdan 5 yoshgacha bo'lgan barcha dasturchilar uchun butun mamlakat bo'ylab amalga oshiriladigan yangi maktabgacha ta'lim dasturini joriy qildi.

tarbiya va muammolarga jiddiy ta'sir qiladimi? Tom ma'noda 5-6 yil oldin maktabgacha ta'lim omon qolish yoqasida edi, ammo maktabgacha ta'limning barcha bo'g'inlarini tartibga solish, ma'muriy, iqtisodiy sharoitlarda sezilarli o'zgarishlarni modernizatsiya qilish maktabgacha ta'limga o'z qiyofasini, ishida mazmunli yo'nalishlarni topish imkonini berdi, bu esa ta'lim usullarini izlashga o'ziga xos tendentsiya va ishtiyoqni topishga imkon beradi. Yaqin vaqtgacha odat bo'lib kelgan maktabgacha ta'lim muassasasining hayoti yangi texnologiyalarni joriy etish bilan bog'liq bo'lgan bino turlari, o'quv rejalari va dasturlari xilma-xilligini uyg'unlashtirgan. Rossiya ta'limning hozirgi modernizatsiyasi - mavjudligi, sifati, sifati, maktabgacha ta'limga yoki samaradorligiga bo'lgan talablarni belgilaydi. Maktabgacha ta'limni faqat sifat va sifatni yangi bosqichga - boshqaruv rejimiga qo'shib, maktabgacha ta'limni amalga oshirish jarayonida sifat o'zgarishlariga qadar rivojlantirishni tashkil etish. O'tish davrida ifodalangan innovatsiyalarni ishlab chiqarish bilan mumkin.

Erta yoshdagi bolalar tashkilotlari nafaqat bolalarga g'amxo'rlik qiladigan joylar; ular o'rganish va o'sish markazlari.

Ushbu tashkilotlarda yosh bolalarning o'ziga xos ehtiyojlarini tushunadigan va rivojlanish uchun mos dasturlarni yaratadigan o'qitilgan mutaxassislar ishlaydi. Erta yoshdagi bolalar tashkilotlari tomonidan taklif qilinadigan tadbirlar va tajribalar jismoniy, kognitiv, ijtimoiy va hissiy o'sishni rag'batlantirish uchun mo'ljallangan. Bolalar o'yin, izlanish va tengdoshlar va tarbiyachilar bilan muloqot qilish orqali muhim ko'nikmalar va bilimlarni rivojlantiradilar.

Erta yoshdagi bolalar tashkilotlarining asosiy afzalliklaridan biri ularning har tomonlama rivojlanishga qaratilganligidir. Ushbu tashkilotlar bolalar bilim bilan to'ldirilishini kutayotgan bo'sh idishlar emasligini tushunishadi. Buning o'rniga ular bolaning rivojlanishiga g'amxo'rlik qilish muhimligini tan olishadi. Strukturaviy va rag'batlantiruvchi muhitni ta'minlash orqali erta bolalik tashkilotlari yosh bolalarda ijodkorlik, qiziquvchanlik va o'rganishga bo'lgan muhabbatni rivojlantiradi.

REFERENCES

1. Qalmuratova Xurlixa Rustamxodjaevna. "Maktabgacha ta'lim muassasalari direktorlarining boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantirish" 2023.14.02.151
2. Xamidovna R. I. O'yin maktabgacha yoshdagi ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish vositasi sifatida
3. Bolalar //O'rta Evropa ilmiy byulleteni. – 2021. – T. 10
4. Bredekamp, S. (1986b). Erta bolalik dasturlarini akkreditatsiya qilish uchun maktabgacha yoshdagi bolalarni kuzatish shkalasining ishonchliligi va asosliligi.
5. Erta bolalik tadqiqotlari choraklik, 1(2), 103-118
6. S., H. Bjar, L. R. Fosner, H. D. Xogsnes, T. T. Jansen, S. Nordtomme va K. R. Tholin (2009), Alle Teller Mer, Vestfold universiteti, Tønsberg.
7. Kamilova G. Maktabgacha talimda ekologik tarbiyani tashkil etishda integrativ tashkil etish //TsENTR NAUCHNYX PUBLIKATSIY (buxdu. uz). – 2020. – T. 1. – №. 1.
8. Troyan A.N. Maktabgacha ta'limni boshqarish: darslik. - M.: Sfera TC, 2005. (Qo'llanma)
9. Novikova G.P. Zamonaviy maktabgacha ta'limni boshqarish shartlar: Maktabgacha ta'limni boshqarish uchun qo'llanma. - M.: Ventana-Graf, 2007 yil